

Vergaderjaar 2020–2021

35 581

Initiatiefnota van het lid Van den Berg over Cosmetische ingrepen zonder medische noodzaak

Nr. 2

INITIATIEFNOTA

I. Inleiding

Artsen, cosmetisch chirurgen en andere experts slaan de afgelopen jaren steeds vaker alarm over het massale gebruik van producten zoals fillers en botox, omdat niet duidelijk is wat de langetermijneffecten hiervan zijn. Bovendien worden de ingrepen vaak toegepast door behandelaars die onbevoegd en/of onbekwaam zijn. Injecteren is bijvoorbeeld een *voorbehouden handeling* volgens de Wet BIG.

Artsen zien met name een toenemende populariteit bij jongeren tot 25 jaar, waarbij cosmetische ingrepen steeds vaker als iets normaal worden ervaren. De initiatiefnemer is van mening dat het de taak van de politiek is om mensen zo nodig tegen zichzelf in bescherming te nemen. Hierbij geldt – zoals de regering in het verleden ook heeft aangegeven¹ – dat bij regulering van de cosmetische sector het schadecriterium als uitgangspunt genomen moet worden en niet de vraag of het (medisch-specialistische) zorg betreft. Daarom legt zij in deze initiatiefnota enkele beslispunten voor aan de Kamer om regels aan te scherpen.

II. Aanleiding

Op 12 november 2019 heeft het Zorginstituut het «*Kwaliteitskader Cosmetische Zorg*» opgenomen in het Register.² Het Zorginstituut gaf daarbij aan dat het Kwaliteitskader Cosmetische Zorg een belangrijke stap is om te waarborgen dat iedere cliënt, overal in Nederland, veilige en kwalitatief goede cosmetische zorg krijgt. In het kwaliteitskader staan de landelijke afspraken met de betrokken partijen over de manier waarop de zorg binnen de cosmetische geneeskunde georganiseerd moet zijn. Voor de cliënt zou het nu duidelijk moeten zijn wat hij of zij kan verwachten van de behandeling door de cosmetisch zorgverlener en of die de behandeling mag uitvoeren.

¹ Kamerstukken II, 2013/14, 31 765, nr. 85

² Zorginstituut Nederland, «Kwaliteitskader cosmetische zorg basis voor veilige en kwalitatief goede zorg», 20 november 2019

Op dezelfde dag konden we bij *Plus* magazine de waarschuwing lezen dat plastisch chirurg Paul Werker geen voorstander is van cosmetische ingrepen.³ «In veel gevallen heb ik daar moeite mee, vooral vanwege de gezondheidsrisico's. Hoe klein de kans ook is, een implantaat kan altijd tot complicaties leiden. Sowieso maak je met zo'n operatie van een gezond iemand een patiënt. Dat gaat tegen mijn gevoel in. Vandaar dat ik dat soort ingrepen zelf niet doe.»

Volgens het Erasmus Medisch Centrum worden er jaarlijks 400.000 cosmetische ingrepen verricht en dat aantal blijft stijgen. Met regelmaat verschijnen er berichten in de media dat een ingreep gruwelijk mis is gegaan dan wel dat betrokkene spijt heeft van de ingreep. Zo zijn de belangrijkste punten uit onderzoek van RTL-Nieuws:⁴

- *De semi-permanente fillers zorgden al in 2013 tot argwaan bij de Inspectie, die hierover rapporteerde aan het Ministerie van Volksgezondheid.*
- *Tussen 2011 en 2016 zochten maar liefst 590 mensen hulp na complicaties bij het plaatsen van fillers.*
- *Klachten variëren van uitslag, ontstekingen, bobbels in het gezicht, tot vullingen die niet langzaam verminderen, maar juist keihard worden.*
- *Teveel artsen of schoonheidsspecialisten die fillers plaatsen zijn niet bekwaam genoeg, en er wordt te vaak ondeugdelijk materiaal gebruikt.*
- *Artsen weten vaak niet wat er precies in de fillers zit.*
- *Veel behandelingen worden in een schemercircuit van schoonheidsspecialisten uitgevoerd, waardoor controle moeilijk is.*
- *De Europese regels voor «medische hulpmiddelen» worden pas over twee jaar aangescherpt.*

En ook bij bijvoorbeeld de «*daddy make-over*» waarbij met sneetjes in de buik een «sixpack» wordt gecreëerd, zijn de lange termijn effecten niet bekend.⁵

Een ander aspect: verandering van mimiek. Gelaatsuitdrukkingen waarmee we angst, walging, geluk etc. aangeven en dus communiceren via «lichaamstaal». In het september 2019 nr. van de NVCG staat beschreven hoe vanwege botox-injecties bepaalde spieren niet meer aangespannen kunnen worden. Hierdoor zijn bepaalde gelaatsuitdrukkingen niet meer mogelijk. Wat zijn de lange termijn effecten daarvan en betekent dat bijvoorbeeld voor de communicatie met een baby?

Vanaf half oktober 2018 geldt een reclamecode op reclame voor medische cosmetische behandelingen uitgevoerd door artsen. In de code zijn verschillende regels opgenomen. Reclame mag zich bijvoorbeeld niet richten op minderjarigen. Maar de code geldt dus alleen voor artsen en er wordt in de praktijk door niemand gehandhaafd.

De initiatiefnemer heeft al diverse malen aandacht gevraagd voor te weinig eisen aan bevoegdheid en bekwaamheid, weinig tot geen informatie voor de cliënten, onbekendheid van lange termijn effecten en het gebrek aan handhaving door de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.⁶

³ Plus online, «Cosmetische ingreep? Let hier op», 20 november 2019.

⁴ RTL-Nieuws, «Alarm over risico's van «mooimakende» fillers», 28 september 2018

⁵ RTL-Nieuws, «Met sneetjes in je buik een sixpack creëren: Ryan kreeg een «daddy make-over»», 22 april 2019

⁶ Algemeen overleg Medisch specialistische zorg 4 april 2018, schriftelijke vragen over de forse toename van cosmetische ingrepen zoals behandelingen met botox en fillers (29 maart 2018), schriftelijke vragen over het alarm over risico's van «mooimakende» semipermanente fillers (1 oktober 2018) en schriftelijke vragen over het bericht dat tientallen bedrijven illegaal lipfillers zetten (19 maart 2019) en Eenvandaag TV 5 juni 2018

Intussen zijn er enkele kleine stappen gezet:

- De overheid heeft haar website⁷ met voorlichting geactualiseerd;
- Sinds 17 mei 2019 zijn er strengere regels voor het gebruik van implantaten bij borstreconstructies en borstvergrotingen. Er moet een overeenkomst zijn en meer aandacht voor nazorg.
- Cosmetisch arts KNMG is sinds juli 2019 een beschermd beroep;
- De Inspectie heeft sinds november 2019 een kwaliteitskader als basis om te handhaven;
- De Inspectie heeft een projectgroep ingesteld die zich bezig houdt met het beter in beeld krijgen van de cosmetische sector en het effectiever inrichten van het toezicht hierop.⁸

III. Voorstellen

De initiatiefnemer is van mening dat er meer moet gebeuren. Daarom legt zij de volgende beslispunten aan de Kamer voor.

1. Leeftijd naar 21 jaar voor cosmetische ingrepen zonder medische noodzaak

De initiatiefnemer is van mening dat de minimumleeftijd om cosmetische ingrepen zonder medische noodzaak te mogen ondergaan omhoog moet van 18 naar 21 jaar. De trend onder jongeren dat cosmetische ingrepen als iets normaal worden ervaren wat haar betreft gekeerd worden. Botox blokkeert de prikkeloverdracht van de zenuwen naar de spieren, waardoor spieren verslappen en wordt bij diverse medische complicaties gebruikt zoals migraine, en scheelzien.⁹ Botox is dus niet bedoeld voor jonge meiden maar kan ouderdomsverschijnselen minder vervelend maken. Sommige cosmetisch artsen zijn daarom zelf al overgegaan tot het weigeren van jongeren.¹⁰ Door deze leeftijdsverhoging centraal te regelen (aanpassen van de huidige «veldnorm») moet voorkomen worden dat kwetsbare jongeren alsnog een cosmetische ingreep kunnen ondergaan bij minder verantwoordelijke aanbieders.

2. Bedenktijd en voorlichting bij eerste ingreep

De normalisering van cosmetische ingrepen bij jongeren laat zien dat er nog veel onwetendheid is over dit onderwerp. De initiatiefnemer vindt het belangrijk dat mensen goed geïnformeerd zijn over de risico's van een ingreep. Daarom moet naar mening van de initiatiefnemer de voorlichting worden verbeterd en moet er een verplichte bedenktijd worden ingesteld bij een eerste ingreep.

3. Handhaven op reclamecode

Sinds half oktober 2018 geldt een reclamecode op reclame voor medische cosmetische behandelingen uitgevoerd door artsen (Code medische cosmetische behandelingen uitgevoerd door artsen ofwel CCBA). De CCBA schrijft het gebruik voor van de slogan: «Kijk uit. Jezelf mooier maken kan lelijk uitpakken. Een geslaagde ingreep begint bij een geschikte arts». In iedere reclame-uiting dient de slogan met bijbehorend beeldmerk te worden vermeld. Verder schrijft de CCBA onder andere voor dat reclame geen tijdsdruk mag opleggen en dat reclame zich niet mag richten op minderjarigen. Desondanks blijken diverse klinieken nog steeds

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/cosmetische-ingrepen>

⁸ Inspectie voor Gezondheidszorg en Jeugd, «Jaarbeeld 2019», p.41

⁹ <https://www.gezondheidsnet.nl/spieren-en-gewrichten/botox-de-medische-toepassingen>

¹⁰ Eenvandaag, «Leeftijdsgrens cosmetische ingrepen moet omhoog», 5 juni 2018

te stunten met botox en fillers.¹¹ Daarnaast blijken influencers op sociale media gratis behandelingen aangeboden te krijgen als zij hiervan het resultaat met voldoende volgers delen. De initiatiefnemer vindt dit uiterst onwenselijk. Als de huidige zelfregulering op korte termijn onvoldoende verbetering laat zien, moet Nederland net als in België overgaan tot een wettelijk verbod op het maken van reclame voor cosmetische ingrepen.

4. Nieuwe kwaliteitskader communiceren en duidelijk maken wie voor welke ingreep bevoegd en bekwaam is

Zorginstituut Nederland heeft het Kwaliteitskader Cosmetische Zorg op 12 november 2019 opgenomen in zijn register. In het kwaliteitskader staan de landelijke afspraken met de betrokken partijen over de manier waarop de zorg binnen de cosmetische geneeskunde georganiseerd moet zijn.¹² In het kwaliteitskader staan nu algemene eisen voor het opleidingsniveau van zorgverleners. Cosmetische zorg mag alleen worden uitgevoerd door artsen die zijn geregistreerd als cosmetisch arts KNMG, artsen met een erkende medisch-specialistische vervolgopleiding met het onderdeel chirurgische esthetiek of door artsen die beschikken over vergelijkbare bekwaamheden en dit kunnen aantonen. Dit is een goede stap, maar ook hier geldt dat de gemaakte afspraken duidelijk gecommuniceerd moeten worden zodat het voor cliënten helder is of een zorgverlener een bepaalde behandeling mag uitvoeren. En hierbij moet naar de geest van de wet worden gekeken. Met de hyaluronpen perst de filler met luchtdruk in de lippen met een snelheid van 800 km per uur. De jure wordt er niet geïnjecteerd maar de facto ter dege wel.¹³ De initiatiefnemer stelt daarom voor dat het Ministerie van VWS een actieve bewustwordingscampagne op zet over welke behandelaar bevoegd en bekwaam is.

5. Vernieuwen 2013-onderzoek door Panteia

Er is nog veel onbekend over de cosmetische sector. In het rapport van Panteia over de aard en omvang van de cosmetische sector uit 2013 (in opdracht van het Ministerie van VWS) wordt onder andere door koepelorganisaties aangegeven dat de populariteit van diverse ingrepen tot een exponentiële wildgroei van aanbieders kan leiden. Nu het kwaliteitskader is vastgesteld en helder is wie welke ingrepen mag doen, stelt de initiatiefnemer voor om het onderzoek uit 2013 te vernieuwen.

6. Hersteloperaties en -behandelingen melden bij IGJ

Uit voorlopige resultaten van onderzoek van het Erasmus MC en het VUmc blijkt dat bijna 600 mensen zich tussen 2011 en 2016 moesten laten behandelen voor complicaties na een cosmetische ingreep.¹⁴ Artsen zien het aantal foute behandelingen ook al jaren toenemen. De aantallen staan in schril contrast met de cijfers van het Landelijk Meldpunt Zorg van de Inspectie: 1 in 2014, 9 in 2015, 9 in 2016 en nog eens 9 in 2017. Conclusie is dat de inspectie maar het topje van de ijsberg ziet. Er gebeurt veel meer onder de radar. De initiatiefnemer wil daarom dat hersteloperaties en -behandelingen verplicht gemeld moeten worden bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, want anders krijgen we de omvang van dit probleem nooit precies in beeld. Bovendien grijpt de IGJ pas in als zij een melding ontvangen.

¹¹ Volkskrant, «Ondanks de nieuwe regels adverteren klinieken nog steeds met botox voor 'n prikkie», 14 februari 2019

¹² Skipr, «Cosmetische zorg heeft voortaan eigen kwaliteitskader», 20 november 2019

¹³ <https://www.rtlnieuws.nl/editien/artikel/4738531/lippen-opvullen-zonder-naald-de-hyaluronpen-wel-zo-veilig>

¹⁴ RTL-Nieuws, «Alarm over risico's van «mooimakende» fillers», 28 september 2018

IV. Beslispunten

De Kamer wordt gevraagd in te stemmen om de regering te verzoeken:

1. met de beroepsorganisaties voor cosmetisch artsen en plastisch chirurgen in overleg te treden met als doel om in de richtlijnen een minimumleeftijd van 21 jaar vast te leggen voor cosmetische ingrepen zonder medische noodzaak;
2. de voorlichting over cosmetische ingrepen zonder medische noodzaak te verbeteren en een verplichte bedenktijd bij een eerste ingreep in te stellen;
3. het toezicht en de handhaving door de Inspectie voor Gezondheidszorg en Jeugd op de «Code medische cosmetische behandelingen uitgevoerd door artsen» te verbeteren en zo nodig een wettelijk reclameverbod voor cosmetische ingrepen voor te bereiden;
4. een actieve bewustwordingscampagne op te zetten met betrekking tot het Kwaliteitskader Cosmetische Zorg zodat het voor cliënten helder wordt of een zorgverlener een bepaalde behandeling mag uitvoeren.
5. net als in 2013 onderzoek te laten uitvoeren naar de aard en omvang van de cosmetische sector;
6. te regelen dat hersteloperaties en -behandelingen verplicht gemeld moeten worden bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd

V. Financiële consequenties

De in deze initiatiefnota genoemde voorstellen hebben geen wezenlijke budgettaire consequenties voor de begroting van VWS. De voorstellen gaan over verbetering van voorlichting en aanscherping van regelgeving.

Van den Berg